KRVAVÁ
GRÓFKA
VRAŽDA, ZRADA
a ZRODENIE MONŠTRA
SHELLEY PUHAK
Lindeni

Krvavá grófka

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Lindeni

Shelley Puhak
Krvavá grófka – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

KRVAVÁ GRÓFKA

KRVAVÁ GRÓFKA

VRAŽDA, ZRADA
a STVORENIE MONŠTRA

SHELLEY PUHAK

Z angličtiny preložila Barbora Andrezálová

Lindeni

Shelley Puhak: *The Blood Countess*
Copyright © Shelley Puhak, 2026
Maps created by Ortelius Design
Translation © Barbora Andrezálová, 2026
Slovak edition © Albatros Media Slovakia, s. r. o., 2026

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať a rozmnožovať za účelom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa. Vyťažovanie textu a dát z tejto publikácie v zmysle čl. 4 smernice 2019/790 EÚ je zakázané.

ISBN v tlačenej verzii 978-80-566-5529-0
ISBN e-knihy 978-80-566-5530-6 (Pdf)

OBSAH

Poznámka autorky 9
Mapy 10
Postavy 13

Prológ 17

PRVÁ ČASŤ: 1603 – 1609

prvá kapitola: Dlhý a strašný rok 29
druhá kapitola: Prvá stopa 41
tretia kapitola: Svadba a vzbura 57
štvrtá kapitola: Podivný prípad pani Modlovej 77
piata kapitola: Vidíme sa na súde 93
šiesta kapitola: Dávka robí jed 109

DRUHÁ ČASŤ: 1610 – 1614

siedma kapitola: Napäté vzťahy 123
ôsma kapitola: Čachtický kňaz 141
deviata kapitola: Tajomný závet 159
desiata kapitola: Razia 173
jedenásta kapitola: Proces so služobníctvom 185
dvanásta kapitola: Jej deň na súde 201
trinásta kapitola: Posledná Bátoriová 215

Epilóg 227

Alžbeta Bátoriová: Fakty verzus fikcia 241
Zoznam literatúry 247
Poznámky 275
Zdroje obrázkov 315
Poďakovanie 317
O autorke 321
Register 323

POZNÁMKA AUTORKY

Toto dielo je literatúrou faktu. Akákoľvek citácia pochádza z korešpondencie, denníkov, písomných svedectiev alebo iných historických dokumentov. Pre viac informácií o týchto a všetkých ďalších zdrojoch sa, prosím, pozrite na zoznam literatúry a poznámky na konci tejto knihy. Mnohé z týchto primárnych zdrojov sú v maďarčine a ďalšie v latinčine, nemčine a slovenčine. Vzhľadom na vek je však veľmi náročné ich rozlúštiť. Aby som zaistila presnosť a jasnosť, požiadala som o ich prepisy a preklady príslušných odborníkov, ktorí sa špecializujú na dokumenty z tohto obdobia. Už aj preklad súčasnej maďarčiny do angličtiny je pomerne náročný; preklad maďarských idiómov a gramatiky zo šestnásteho a sedemnásteho storočia je ešte oveľa komplexnejšou úlohou. Keďže boli slová Alžbety Bátoriovej a jej súčasníkov obeťami mnohých nesprávnych prekladov a nedorozumení, snažila som sa byť pri prekladaní taká verná pôvodným textom, ako sa len dalo, a zachovávala som archaické frázy aj z dnešného pohľadu kostrbatú gramatiku. Jedinú zmenu som urobila v prípade geografických názvov. Keďže mnohé mestá v strednej Európe v priebehu dejín niekoľkokrát zmenili svoj názov, rozhodla som sa ich uvádzať v tej najaktuálnejšej, prípadne najzaužívanejšej forme. Vďaka tomu tiež môžu čitatelia v prípade záujmu ľahšie sledovať kroky Krvavej grófky.

Državy Bátoriovcov, 1610
MORAVA
Dunaj
VIEDEŇ
BRATISLAVA
KRÁĽOVS
Državy Alžbety Bátoriovej
Državy rodiny Bátoriovej
Myjava
Beckov
Vrbové
Čachtice
Podolie
Kostoľany
Devín
Keresztúr (dnešný Deutschkreutz)
Csorna
Klastrom
Kapuvár
Léka (dnešný Lockenhaus)
Csepreg
Sárvár
Tokorcs
RAKÚSKO
BUDÍN
Egervár
Szentgyörgy
Lendava
Babócsa
Sztenicsnyák (dnešný Sjeničak Lasinjski)
Vasmegyericse (dnešný Međurić)
Velika
Dunaj
OSMANSKÁ RÍŠA

POĽSKO
Strečno
Chrasť nad Hornádom
Čičava
Vajkovce
Vranov nad Topľou
KÉ UHORSKO
Rozhanovce
Moldava nad Bodvou
Füzér
Malý Horeš
Semjén
Bujak
Cserép
Ricse
Tisa
Ecséd
Nyírbátor
Tăşnád
Kereki
Kővár
(dnešná Berchezoaia)
Somlyó
(dnešný Şimleu Silvaniei)
KLUŽ
SEDMOHRADSKO
Tisa
Făgăraş

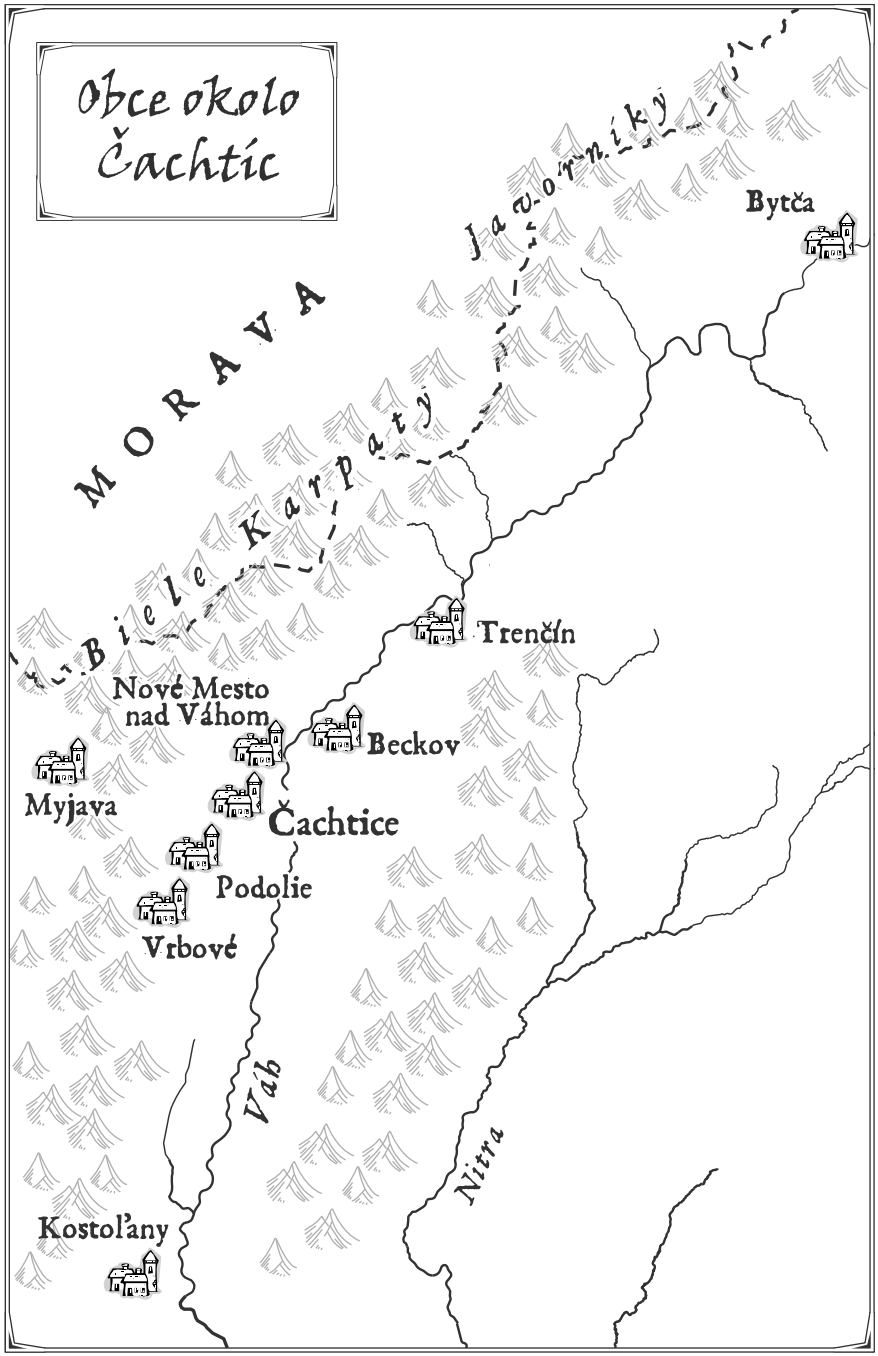
Obce okolo Čachtíc
MORAVA
Javorníky
Biele Karpaty
Bytča
Trenčín
Nové Mesto nad Váhom
Beckov
Myjava
Čachtice
Podolie
Vrbové
Váh
Nitra
Kostoľany

POSTAVY

Väčšina mužov v tejto knihe sa volá Štefan (alebo István) podľa svätého Štefana, patróna Uhorska. Dosť veľa žien sa volá Anna (alebo Katarína či Alžbeta). Čitateľ, mrzí ma to.

Hoci osoby, ktoré vystupujú v tejto knihe, občas podpisovali listy a dokumenty v maďarčine, často používali aj latinské alebo nemecké verzie svojich mien. Grófka je teda v maďarčine (ktorá vždy uvádza priezvisko na prvom mieste) „Báthory Erzsébet", no podpisovala sa aj ako „Elizabetth de Batthory" a „Elisabeth comitissa de Bathor". Pri tvorbe tohto diela som teda štandardizovala podobu mien, ktorá bola v tomto období dosť flexibilná: grófka písala svoje priezvisko najmenej štyrmi rôznymi spôsobmi.

Rada by som tiež poznamenala, že uhorské ženy si aj po sobáši ponechávali svoje rodné meno. Aj keď sa niektoré ženy zvykli označovať prostredníctvom svojich manželov (napríklad pani František Nádašdy), oveľa častejšie si nechávali svoje mená za slobodna. Kedykoľvek bude v tejto knihe použité ženské krstné meno, priezvisko, ktoré nasleduje, patrí jej rodine, nie jej manželovi.

POZNÁMKA PREKLADATEĽKY: Mená historických postáv z obdobia Kráľovského Uhorska sú v tejto knihe uvádzané v poslovenčenej podobe. Uvedomujeme si, že v historickej literatúre neexistuje v tejto otázke úplná zhoda a je možné stretnúť sa aj s používaním pôvodných maďarských podôb mien. Toto riešenie, vychádzajúce zo slovenských pravopisných odporúčaní, bolo zvolené zámerne s cieľom zachovať jednotnosť textu s rešpektom k originálu.

GRÓFKINA RODINA

Alžbeta Bátoriová (1560 – 1614)

Jej manžel, **František Nádašdy**, (1555 – 1604), Čierny bej, gróf z Nádašdu a Fogarasföldu, hrdina vojen proti Osmanom

Jej (preživšie) deti

Anna Nádašdyová
gróf **Mikuláš Zrínsky** (zosobášení 1604)

Katarína Nádašdyová
gróf **Juraj Druget z Humenného** (zosobášení 1610)

Pavol Nádašdy

Jej starší brat **Štefan Bátori (XIII)** (1555 – 1605), krajinský sudca Uhorska

Jeho adoptívne deti

Gabriel Bátori (1589 – 1613), sedmohradské knieža

Anna Bátoriová, Gabrielova mladšia sestra

Jej teta **Klára Bátoriová** (1525? – po 1578)

Jej sedmohradské sesternice **Kata Töröková**, najväčšia veľkostatkárka v kniežatstve, a **Kata Ifjuová,** manželka vrcholového politika

JEJ SLUHOVIA A DVORANIA

Imrich „Ryšavý" Mederi, ryšavý pozemkový magnát a ochranca Pavla Nádašdyho

pani Helena Hernatová, šľachtičná na dvore Alžbety Bátoriovej

pani Anna Velikey, šľachtičná na dvore Alžbety Bátoriovej

Ján Ujvári alias Ficko, osirelý chlapec, z ktorého vyrástol jeden z najvernejších sluhov Alžbety Bátoriovej

Ilona Jóová, pestúnka

Anna Darvuliová (Darvulia), dvorná babica a liečiteľka

Dorota Sentéšová, dvorná babica a liečiteľka, nástupkyňa Anny Darvuliovej

pani z Myjavy, majerníčka a grófkina verná spoločníčka, manželka šafára, ktorý dohliadal na pôdu, dobytok a výrobu syra v okolí Čachtíc

„vedkyňa" z Tökörcsu, dedinská liečiteľka a opatrovníčka z okolia Sárváru

HABSBURGOVCI

Ferdinand I., cisár Svätej ríše rímskej v rokoch 1556 – 1564, švagor uhorského kráľa Ľudovíta II.

Rudolf II., cisár Svätej ríše rímskej v rokoch 1576 – 1612, patrón alchymistov a umelcov

Matej II., mladší brat Rudolfa II., kráľ Uhorska 1608 – 1619, cisár Svätej ríše rímskej 1612 – 1619

ŠĽACHTA

Štefan Bočkaj, protestantský šľachtic, vodca povstalcov, neskôr sedmohradské knieža

František Baťán, šľachtic, sused Alžbety Bátoriovej, syn jedného z najlepších priateľov Františka Nádašdyho

Juraj Turzo, ambiciózny novopečený aristokrat a oddaný stúpenec Habsburgovcov, palatín Uhorska

jeho manželka **Alžbeta Coborová**, srdečná a často chorľavá

Juraj Bánfi, krutý aristokrat známy nečestným nadobúdaním majetkov

Katarína Petőová z Gerse, vdova po Gašparovi Bánfim, jeho ovdovená švagriná, matka ôsmich detí, príbuzná Nádašdyovcov

Valentín Druget z Humenného, rival Gabriela Bátoriho v boji o sedmohradský trón, bratranec Juraja Drugeta

Gabriel Betlen, poradca sedmohradských kniežat, budúce knieža

DUCHOVENSTVO

Štefan Beite, protestantský biskup na panstvách Nádašdyovcov až do svojej rezignácie v roku 1591; progresívny učenec a botanik

Ján Réceš, tvrdý luterán, ktorý vystupoval proti Beitemu a inicioval rozkol medzi kalvínmi a luteránmi na panstvách Nádašdyovcov

Štefan Maďari, bývalý vojenský kaplán Františka Nádašdyho, neskôr hlavný kňaz v Sárváre, oddaný luterán

Michal Zvonarič, „Obuvník zo Sárváru", Maďariho nástupca, hlavný pastor v Sárváre od roku 1605

Eliáš Láni, luteránsky superintendent, osobný pastor Juraja Turza a mentor Ponického

Ján Abrahamides Ponický, evanjelický kňaz v Čachticiach

Zachariáš Gašparides, evanjelický kňaz v Podolí

Mikuláš Baroseus, evanjelický kňaz vo Vrbovom

Prológ

Na úpätí Malých Karpát číhajú mnohé hrozby: temnými lesmi sa zakrádajú vlky so žltými očami, v brezových hájoch sa skrývajú zbojníci. Žiadna z nich sa však nevyrovná hrozbe, ktorá striehne v starom panskom sídle.

Na vápencovom brale nad panstvom sa týči veľký hrad. Pod panstvom sa chúli dedinka s drevenými domami a širokým námestím. Vnútri tancujú na stenách s pestrými obkladmi kamenní gotickí anjeličkovia. Pod tým všetkým sa nachádza spleť vlhkých podzemných chodieb, ktoré vedú von do tmavého lesa.

Chýry kolujú už dlho. Nikto presne nevie, kedy sa začali šíriť – pred niekoľkými mesiacmi? Či rokmi? Zdá sa však, že každý už od niekoho počul niečo o urodzenej dáme s čiernym srdcom.

Táto dáma je grófka pochádzajúca z jedného z najstarších európskych rodov. Je nevýslovnou cťou slúžiť na jej panstve, či už ako pomocnica v kuchyni, alebo ako komorná. Človek sa tam dostane k lahodnému jedlu, skvelému vínu, hebkému oblečeniu a k prísľubu vážených spojenectiev a príležitostí. Z podzemných tunelov sa však ozývajú výkriky. Neraz videli dievčatá so

smutnými očami nastupovať do grófkinho koča či bežať cez dvor panstva s dobitými lícami alebo zafačovanými rukami. A tiež vozy, ktoré vyvážajú jednu rakvu z borovicového dreva za druhou, vždy pod rúškom noci.

Protesty roľníkov ostávajú nevypočuté, ale po čase začínajú nahlasovať zmiznuté dcéry aj šľachtici. Kráľ, pred ktorým sa rok čo rok hromadia sťažnosti, sa napokon rozhodne zahájiť vyšetrovanie.

Grófka dostane varovanie, no nedokáže skrotiť svoj temný apetít. Spočiatku boli zvesti len o jej drsnom zaobchádzaní a neustálom praskaní biča. Jej mučenie je však čoraz krutejšie a vyšinutejšie. Urodzená dáma, ktorá sa snaží uchovať svoju krásu a prekabátiť samotný čas, sa teraz pravidelne kúpe v krvi panien. Keď jej miestni odmietnu vydať svoje dcéry, vyšle poslov a lovcov o niečo ďalej, aby nalákali dievčatá zo vzdialených končín kráľovstva.

Keď si po ňu napokon 29. decembra 1610 prídu, na nočnej oblohe žiari mesiac takmer v splne, jeho svit sa odráža od hrubej snehovej prikrývky haliacej krajinu. Keď kráľovi muži násilím vniknú na jej panstvo, prichytia grófku doslova s krvou na rukách, zaskočia ju priamo pri vražde ďalšej z jej slúžok. Úbohé dievča sa podarí zachrániť, ale pre jej priateľku, ktorej nahé a znivočené telo bezvládne leží na zemi, je už neskoro. V tuneloch pod panstvom objavia ďalšie dobité dievčatá, spútané, visiace zo stropov alebo prikované reťazami v kúte, čakajúce na kruté mučenie a napokon smrť vykrvácaním.

Svedkovia začínajú prehovárať. Najprv je ich len hŕstka, no len čo sa rozchýri, že urodzenú paniu uväznili a nemôže už nikomu ublížiť, začína sa ozývať čoraz viac a viac ľudí. Grófku obviňujú z toho, že uniesla a zavraždila ich dcéry a sestry. Spočiatku sa hovorí asi o päťdesiatich obetiach. Neskôr, zatiaľ čo sa vynárajú ďalší svedkovia, vzrastie toto číslo na tri stovky. Napokon sa počet obetí zdvojnásobí a uvádza sa ich viac ako šesťsto.

Štyria sluhovia priznajú, že svojej panej pomáhali mučiť a zabíjať nevinné dievčatá tým najstrašnejším spôsobom. Pri toľkých dôkazoch by akúkoľvek inú ženu okamžite sťali alebo upálili. Táto grófka však nie je obyčajná žena, dokonca ani obyčajná šľachtičná. Jej mocná rodina uzavrie tajnú dohodu so žalobcom, ktorý pristane na to, že škandál ututle. Výmenou za to urodzenú dámu zamurujú do veže jej vlastného hradu a nechajú jej len malú štrbinu na podávanie vody a jedla. Od tej chvíle ju už nikto nikdy neuvidí. V najvyššom okne veže sa zjavuje už len jej silueta. Hľadí na krajinu, rozjíma a preklína všetkých, ktorí si trúfli vypovedať proti nej.

Toto je legenda o Alžbete Bátoriovej. A takmer nič z toho nie je pravda.

. . .

Keď v roku 1956 po prvý raz vyšla *Guinnessova kniha rekordov*, tie najhrôzostrašnejšie ocenenia spadali do sekcie Zločin a trest. H. H. Holmesa tu menovali za „najčinorodejšieho vraha“ za to, že „zniesol zo sveta 150 mladých žien, ktoré ho navštívili v jeho ‚Hrade‘ na 63. ulici v Chicagu“.

Keď však o vyše dekádu neskôr vyšlo vydanie z roku 1968, H. H. Holmes bol z pozície „najčinorodejšieho známeho vraha kriminálnych dejín“ zosadený a jeho pôvodný titul získala žena, uhorská aristokratka zo šestnásteho storočia so skutočným hradom:

> Najväčší počet obetí, ktorý bol kedy komu pripísaný, je 610 v prípade grófky Alžbety Bátoriovej (1560 – 1614) z Uhorska… svedkyňa dosvedčila, že videla zoznam obetí s týmto súčtom vlastnoručne napísaný grófkou. Údajne to všetko boli mladé dievčatá zo susedstva jej hradu… Keď 21. augusta 1614 zomrela… uplynulo už tri a pol roka od chvíle, keď ju uznali za vinnú a zamurovali v jej izbe.

Grófka Bátoriová bola neskôr degradovaná na pozíciu „najčinorodejšej vrahyne“, keď ju v počte obetí prekonal istý muž, ale *Guinnessova kniha rekordov* naďalej tvrdila, že mala na svedomí viac než šesťsto obetí.

Ako jedna z najkrutejších a najvychýrenejších sériových vrahov, a obzvlášť *vrahýň*, bola grófka roky predmetom temnej fascinácie. Aj dnes má Bátoriová oddaný kult fanúšikov. Jej meno si požičala švédska deathmetalová kapela, vzniklo o nej množstvo románov, básní, filmov a opier. V seriáli *American Horror Story* ju dokonca stvárnila Lady Gaga. Ruiny hradu, v ktorom bola uväznená, sú dnes obľúbeným turistickým miestom; každoročne sa k nim vydávajú tisíce ľudí. Dajú sa kúpiť hrnčeky a tričká s jej podobizňou, halloweenske kostýmy či figúrky. Jej príbeh ovplyvnil všetko od rozprávok a upírskych legiend po vývoj modernej psychiatrie a kriminológie. Tvrdenie, že sa Bátoriová kúpala v krvi panien, sa pretavilo do dnešného trópu „krvavého kúpeľa“, ktorý nájdeme prakticky všade od komiksov *Batman* cez Eminemov videoklip až po epizódy *Aktov X* či *Buffy, premožiteľky upírov*.

A predsa sú v príbehu, ktorý tak dlho živia fanúšikovia hororov a kriminálnych príbehov, vážne medzery. Napríklad pôvodný záznam v *Guinnessovej knihe rekordov* obsahuje hneď niekoľko nepresností. Bátoriová nebola nikdy uznaná za vinnú pred súdom a nikdy ju nezamurovali do izby vo veži jej hradu. A tá svedkyňa, ktorá vypovedala, že videla zoznam s vyše 600 obeťami? Bola to mladá slúžka menom Zuzana, jediná z celkovo 303 svedkov, ktorá neposkytla vyšetrovateľom svoje priezvisko. Opakovala príbeh o mužovi pracujúcom vyše stopäťdesiat kilometrov ďalej, ktorý niekde začula. Tento muž, jeden zo správcov grófkiných pozemkov, údajne „našiel v truhlici zajatej panej rukou písaný dokument, či skôr zoznam s menami mŕtvych dievčat, ktorých bolo až 650, a tento počet bol potvrdený vlastnoručným podpisom urodzenej

panej“. Pisár, ktorý v tom čase zaznamenával tento príbeh, označil tvrdenie za „obyčajné klebety“. A predsa sa počas nasledujúcich storočí Zuzanina šokujúca výpoveď začala považovať za fakt.

Šesťstopäťdesiat obetí by bol nehorázny počet aj dnes, ale v roku 1611, keď Zuzana podávala svoje svedectvo, žilo v celom Uhorsku len 1,8 milióna ľudí a väčšina dedín pozostávala z dvadsiatich až dvadsiatich piatich domčekov so 150 až 170 obyvateľmi. Zuzana tak obviňovala grófku zo zabitia toľkých dievčat, že by to vydalo na štyri celé dediny. Ako by to mohla byť pravda? Bol to prifarbený príbeh, zveličenie vyjadrujúce nesmiernu traumu, ktorú Alžbeta Bátoriová spôsobila okolitej komunite? Alebo to bol čistý výmysel?

V tých časoch napokon dievčatá ako Zuzana svedčili o všetkom možnom – že videli svojich susedov lietať, že ich matky privolali krupobitie, že ich súrodenci počarovali krave a tej sa pokazilo mlieko. Zhruba v podobnom období vyhlásilo v Anglicku deväťročné dievča svoju matku, brata a susedov za čarodejníkov, čo napokon viedlo k ich poprave. (O desaťročia neskôr to dievča obvinil z rovnakého zločinu len desaťročný chlapec.)

Možno sa dá Zuzanino svedectvo pripísať príliš živej predstavivosti negramotnej slúžky. Lenže čo všetky ostatné svedectvá? Tie totiž tvrdia, že grófka svoje obete brutálne mučila nielen bitkami, ktoré často trvali celé hodiny, ale aj tým, že ich ponárala do ľadovej vody, pichala ich ihlami, pálila ohňom a vypaľovala im značky. Niektorí svedkovia tiež tvrdili, že Alžbeta Bátoriová dievčatá nielen zabíjala, ale ich aj varila a jedla; že sa pokúšala zavraždiť kráľa a predstaviteľov vlády a že raz vykúzlila démonické mačky a psy, aby robili zle miestnemu farárovi.

Najmrazivejšie obvinenia sú však tie, ktoré tvrdia, že Alžbeta Bátoriová bola hlavou siete obchodujúcej s deťmi a že jej napomáhala široká skupina „oddaných lapačov dievčat“, ku ktorej patrili ďalšie šľachtičné, služobníctvo a dokonca jedna z jej dcér. Bola

Alžbeta vedúcou postavou, ktorá koordinovala širokú sieť naprieč temnou a zlovestnou krajinou? Alebo sú tieto svedectvá rovnako problematické ako Zuzanino?

. . .

Alžbeta Bátoriová žila mimoriadne privilegovaný život. Živôtiky mala zdobené perlami, sukne vyšívané zlatými niťami. Už keď dovŕšila dvanásť rokov, mala toľko šperkov, že na ne potrebovala samostatný inventár. Vlastnila tiež toľko zlatých florénov, že by si mohla kúpiť vlastné panstvo alebo polovicu hradu. Priamo poruke mala zlato o hmotnosti takmer sto kilogramov, čo by dnes predstavovalo vyše osem miliónov eur. Pochádzala z najvyššej vrstvy spoločnosti a mala v rukách životy desiatok tisíc poddaných. Jej ohovárači trvali na tom, že jej zločiny sú dôkazom aristokratických privilégií dovedených do toho najlogickejšieho a najdesivejšieho extrému.

Tieto domnienky nie sú neopodstatnené. Všetci veľmi dobre vieme, čo sa môže stať, keď istá skupina ľudí – či už sú to vrcholoví atléti, silné politické rody či aristokrati s modrou krvou – nadobudne pocit, že je nedotknuteľná a má na všetko právo. Vieme, ako často sa chudobní, zdravotne znevýhodnení a ženy stávajú obeťami. Vieme, ako bohaté rodiny kryjú svojich členov, ako v pozadí ťahajú za nitky, aby uchránili svoje protekčné deti pred väzením.

Vieme však aj to, že svedkovia sa dajú kúpiť, dôkazy sa dajú vyrobiť, o verdiktoch sa môže rozhodnúť už vopred. Vieme, že toto je príbeh o tom, ako otrasne sa šľachtici zachovali. Otázka však znie: ktorí?

Bátoriovej obhajcovia poukazovali na ostatných aristokratov zapletených do jej prípadu: štátneho zástupcu, ktorý sa dychtivo usiloval prekliesniť svojmu synovi cestičku do politiky, susediacich šľachticov, ktorí si robili zálusk na jej pozemky, ambicióznych zaťov aj kráľa, ktorý jej dlhoval peniaze. Ukazovali na nestabilné politické

pozadie: dve vojny, niekoľko sprisahaní a jeden trúfalý puč. K celému prípadu tiež nemalou mierou prispel kňaz posadnutý lovom čarodejníc a aj druhá údajná sériová vrahyňa.

Čím hlbšie človek pátra, tým viac záhad objavuje. Jedným z hlavných kritikov bol maďarský archivár, ktorého životopis z roku 1908 upevnil jej povesť duševne chorej a sadistickej potomkyne starého zvrhlého rodu. Aj on však na sklonku života svoje tvrdenia odvolal. Vo veku deväťdesiatich dvoch rokov vycestoval za svojím bývalým editorom, aby mu oznámil, že grófku obvinili neprávom. Nanešťastie umrel skôr, než stihol tieto nové dôkazy publikovať. Dokonca aj *Guinnessova kniha rekordov* v poslednom čase vyjadrila isté pochybnosti. Kým som písala túto knihu, vyšiel na oficiálnej webstránke Guinnessových svetových rekordov článok s názvom „Bola Alžbeta Bátoriová skutočne najčinorodejšou vrahyňou v dejinách?“, ktorý predostiera možnosť, že grófka mohla byť len „nešťastnou obeťou patriarchátu“.

Znovu a znovu ma udivovalo, ako sú mnohí učenci, historici a fanúšikovia skutočných kriminálnych prípadov urputne presvedčení o pravdivosti krvavej legendy aj napriek naozaj reálnym pochybnostiam o vine Alžbety Bátoriovej. Niektorí sa až znepokojivo vyžívajú v opisovaní chvejúcich sa mladých dievčat spútaných v podzemných tuneloch, rozkladajúcich sa tiel naukladaných v pivniciach a krutej panej kúpajúcej sa v krvi. Nedarí sa im však predložiť jasný motív. Prečo by grófka mrzačila ženy a dievčatá vo svojej opatere? Mnohí sa snažili Alžbetu Bátoriovú vtesnať do chápania predátorov alebo sériových zabijakov svojej doby a prispôsobovali si fakty tak, aby vyhovovali ich pohľadu. Jej údajné zločiny pripisovali ženskej márnivosti, nedostatku viery alebo dokonca menopauze. Vyskytli sa obvinenia z toho, že je šialená, či už pre aristokratické incestné manželstvá, alebo epileptické záchvaty (obe tvrdenia sú preukázateľne nepravdivé a vychádzajú z nesprávnej interpretácie

primárnych zdrojov). Relatívne nedávno sa objavili aj tvrdenia, že Alžbeta trpela nejakou traumou z detstva. Vraj mohla byť svedkyňou brutálnej popravy poddaného (ktorého údajne zašili do koňa, čo je vzhľadom na astronomickú cenu koní v tých časoch vrcholne nepravdepodobné) alebo mohla byť vystavená zvádzaniu, prípadne až znásilneniu, ktoré viedlo k nemanželskému tehotenstvu (bolestne nesprávny preklad). V skutočnosti je väčšina diel a úvah na túto tému priam zamorená prekladateľskými omylmi, nedbalými genealogickými bádaniami a nedostatkom historického kontextu.

Keď sa Alžbeta Bátoriová narodila, Alžbeta I. bola čerstvo korunovanou kráľovnou Anglicka, v Rusku vládol cár Ivan Hrozný, Michelangelo a Tizian ešte maľovali a protestantská reformácia nemala ani päťdesiat rokov. Bátoriová bola súčasníčkou Bacona, Galilea, Marlowa a Shakespeara. Počas jej života vynašli optický mikroskop a teleskop a došlo tiež k objavu magnetického poľa Zeme a ľudského krvného obehu.

Jej prípad sa odvíja na pozadí veľkého historického zlomu, na križovatke veku kráľovien a veľkého honu – prudkého nárastu počtu panovníčok v Európe a explózii obvinení z čarodejníctva a súdov s čarodejnicami. Alžbeta Bátoriová žila v období, ktoré bolo v područí konšpiračných teórií, čiastočne aj vďaka novým a neregulovaným technológiám. Vznikalo množstvo lokálnych tlačiarní, pričom každá mala svojho majiteľa a svoju agendu a nejestvovalo žiadne overovanie faktov, žiadne autorské práva a žiadne univerzálne uznávané a nestranné zdroje informácií. Opisovali sa vymyslené popravy, vymýšľali sa scény zo smrteľných postelí, falšovali sa listy. Kráľov vyhlasovali za mŕtvych, hoci práve živí a zdraví hodovali vo svojich honosných sieňach, a kniežatá označovali za víťazov súbojov, hoci už boli zahalené v pohrebných rubášoch. Klebety a dezinformácie sa odrazu šírili rýchlejšie a ďalej než kedykoľvek predtým. A práve prípad Alžbety Bátoriovej sa zhoduje

s konšpiračnou teóriou, ktorá sa objavovala v mnohých podobách v priebehu storočí. S teóriou, ktorá v četovacích miestnostiach a na sociálnych sieťach pretrváva dodnes – že jestvuje tajomná skupina elít, ktorá unáša deti na svoje nekalé účely.

Alžbeta Bátoriová sa nikdy nepriznala a vždy tvrdila, že je nevinná. Bránila sa aj po tom, čo ju uväznili bez riadneho súdu, údajne pre jej vlastné dobro. Znovu a znovu žiadala o riadny a verejný súdny proces, hoci by v prípade odsúdenia mohla prísť o hlavu alebo ešte horšie, byť upálená zaživa.

A tak sa z takzvanej Krvavej grófky stal jeden z najstrašnejších a najfascinujúcejších odložených prípadov v dejinách. Ktoré časti jej príbehu sú pravdivé, ktoré sú prehnané, ktoré vymyslené a ktoré sú, ešte aj dnes, zámerne nesprávne pochopené? Je to príbeh o tom, ako vzdelaná, inteligentná a podľa všetkého súcitná matka napokon týrala deti iných ľudí? Alebo je to príbeh o tom, ako vzdelaní, inteligentní a podľa všetkého súcitní ľudia dokázali uveriť tým najobludnejším tvrdeniam o svojich susedoch, rodine a priateľoch?

Táto kniha čerpá z archívnych dôkazov zo štyroch rôznych krajín a využíva odborné znalosti expertov na staré rukopisy, ako aj niekoľkých prekladateľov a historikov s cieľom znovu posúdiť historické dokumenty, odhaliť nové dôkazy a zistiť, či konečne raz a navždy dokážeme vyriešiť otázku Bátoriovej viny.

Toto je príbeh najnebezpečnejšej ženy dejín a toho, ako sme ju vôbec nepochopili.

PRVÁ ČASŤ

1603 – 1609

PRVÁ KAPITOLA

Dlhý a strašný rok

31. december 1603

Stoly vo veľkej sieni sa prehýbali pod podnosmi s plnenými kapúnmi a obrovskými kusmi pečeného mäsa v hustých tmavých omáčkach, ktoré v chlade stuhli. Hostitelia si ešte stále mohli dopriať bohaté sviatočné jedlá, hoci si už mnoho rokov nemohli dovoliť mať na dvore lekára. Museli poňho teda poslať a on pricestoval cez hlboké snehové záveje na saniach ťahaných koňmi.

Jeho pacientom bol jeden z najchýrnejších bojovníkov v Európe, ktorého aj jeho najzanietenejší nepriatelia považovali za „muža, ktorý nemá na cisárovom ani sultánovom dvore rovného, ktorého meč je najsilnejší zo všetkých, ktorý chodí všade a všade víťazí". Gróf František Nádašdy mal vždy priam neuveriteľné šťastie – bol jediným dieťaťom počatým po dvadsiatich rokoch neplodnosti, batoľaťom, ktoré prekonalo strašné horúčky, a vojakom, ktorý sa vyhýbal zraneniam, zajatiu a napriek špine a smradu vo vojenských táboroch aj tuberkulóze a úplavici. Dokonca prekabátil aj mor. Ten sa predchádzajúci rok prehnal Parížom a potom Londýnom, čo viedlo aj k odloženiu

František Nádašdy, Čierny bej

korunovácie Jakuba I., a následne sa presunul na východ cez Dunaj do vojenských táborov, kde za jediný týždeň skolil tisíce vojakov. František bol stelesnením vzdoru. Vysoký tmavý muž robustnej postavy s výraznými kútmi, vykrútenými fúzmi a nápadným orlím nosom, ktorý zo všetkých svojich portrétov zazerá ako dnešný komiksový zloduch. Už len jeho zjav a strašná povesť by mohli niekoho primať k okamžitej kapitulácii.

Žena, ktorá vchádzala a vychádzala z jeho izby – zaťahovala závesy na posteli, prikazovala sluhom, aby priniesli viac kožušín a vína a priložili do ohňa –, bola nemenej impozantná. Jej manžel bol legendou na bojovom poli a štvrtým najvplyvnejším aristokratom v celom kráľovstve. Ani on sa však postavením nevyrovnal jej rodine s vyše päťstoročnou históriou a s menom takým slávnym ako Medici či Habsburg. Manželov titul nepotrebovala; mala vlastný. Svoje listy podpisovala pevným, zreteľným rukopisom: „Elizabetha comitissa de Bathor", Alžbeta, grófka Bátoriová.

Mala štyridsaťtri rokov, tmavé vlasy a veľké smutné hnedé oči, ktoré boli charakteristickým znakom jej rodiny. Považovali ju za atraktívnu, hoci nebola najvychýrenejšiu kráskou svojej doby. Možno mala trochu priveľké uši – alebo to bola len chyba nešikovného portrétistu. Mala však módne vysoké čelo, bledú pleť a tenké obočie, ktoré boli pre jej postavenie nevyhnutné. Jej prirodzený pôvab ešte umocňovalo honosné oblečenie – jeden z tých zamatových živôtikov, ktoré práve prišli do módy, zdobených hodvábnou

stuhou alebo zlatou niťou, jej zoštíhľoval pás; biely krk jej obopínali šnúry zafírov, rubínov alebo perál.

Ani tie najhonosnejšie sukne a päťstoročná rodinná história však nemohli človeka ušetriť od útrap tých čias. Bol to dlhý a strašný rok.

Najskôr zomrel ich starší syn a dedič, milovaný šesťročný Andrej. Potom ich majetky vyplienili Turci. Keď sa napokon v polovici novembra 1603 skončila sezóna vojenských ťažení a František sa chystal na sviatky domov, ako napísal v liste jednému priateľovi, „v posledných dňoch v tábore… ma [Boh] postihol náhlym ochorením." A teraz, keď vodná priekopa okolo hradu zamrzla a sneh sa kopil, šťastný a oslavovaný František čoraz viac slabol a nebol schopný jazdiť na koni, potom chodiť a napokon ani stáť.

Keď bol mesiac v splne, jeho svit sa odrážal od snehu a osvetľoval bledé oblúky ich veľkolepého hradu a nízke zvlnené kopce za ním. V túto noc sa však aj on odvrátil a s príchodom nového roka 1604 sa ponorili do tmy.

. . .

Mor, tma a chlad sa stali živnou pôdou pre klebety, že medzi nimi chodí samotný diabol. Mnohí ho videli: vysokého tmavého muža oblečeného ako prekliaty Turek. Zakrádal sa po poliach tesne predtým, ako na viniči zhnilo hrozno a ako kravy prestali dávať mlieko a pán ochorel.

Iste, nebolo to vždy tak. Len pred niekoľkými generáciami sa kráľovstvo rozprestieralo cez celé srdce Európy, od prístavov na pobreží Jadranského mora až po kopce v dolnom Sasku. Zahŕňalo dnešné Maďarsko, Českú republiku a Slovensko, väčšinu Rumunska, veľké časti Rakúska, Chorvátska, Srbska a Slovinska a dokonca aj časti Nemecka a Poľska. Jeho obyvateľstvo netvorili len etnickí Maďari, ale aj – ako podrobne opísal kráľovský tajomník – „Nemci, Česi, Slovania, Chorváti, Sasi, Székelyovia, Valasi, Rákovia, Kumáni, Jasovia, Rusíni a nakoniec Turci", ktorí spolunažívali prevažne

v harmónii. Uhorsko bolo zaliate svetlom a samo ho aj vyžarovalo: istý šľachtic vyhlásil, že ich kráľovstvo je „hviezdou Európy".

Počas tohto obdobia to nebol diabol, ale ich vlastný kráľ, kto chodil pomedzi ľudí, dozvedal sa o ich ťažkostiach a plánoval svoje reformy. Ten cudzinec, ktorý sa zohrieval v krčme? Ten obchodník s požičaným vozom? Možno to bol on – Matej Spravodlivý, teda kráľ Matej I. Korvín prezlečený za obyčajného človeka, skrývajúci svoje gaštanové kadere a rozhodnú bradu pod požičaným plášťom.

Kým sa ich úctyhodný kráľ prechádzal po dláždených uliciach, ich kráľovná mala plné ruky práce s vlastnými reformami. Na lodiach, ktoré ju priviezli z Neapola, mala nielen hodváb a sluhov, ale aj architektov, inžinierov, kuchárov a umelcov. Netrvalo dlho a palác mal novú lodžiu a jej dvorné dámy nosili prestrihované rukávy. Talianski kuchári predstavili zázraky v podobe cibule, cesnaku a cestovín; na večeru sa podávali tagliatelle a dvorania pri nich debatovali o teológii a počúvali prednesy poézie. Leonardo da Vinci dostal objednávku namaľovať Madonu, Verrocchio vytesať reliéf Alexandra Veľkého a Dalmata vyhotoviť podobizne kráľovského páru z carrarského mramoru. Pevnosti sa renovovali tak, aby napodobňovali sforzovské hrady, vidiecke sídla mali pripomínať vily Mediciovcov a počas banketov tieklo vo fontánach namiesto vody šumivé víno.

Vína bol dostatok. Kráľovský tajomník poznamenal: „Často sa stáva, že priaznivé počasie a dobrá sezóna prinášajú také veľké množstvo vína, že je ťažké nájsť dosť sudov, v ktorých by sa dalo uskladniť." V skutočnosti bol dostatok všetkého:

> Polia, raz alebo dvakrát plytko zorané a zasiate, prinášajú bohatú úrodu pšenice… Je tu toľko lesov a sú také rozľahlé… Je tu hojnosť včiel a medu… Je tu toľko stád dobytka, kôz a oviec a taká hojnosť všetkého druhu zveri… Ak má človek sieť, nevie, čo je nedostatok rýb, ba čo viac, sú zadarmo.

Kráľovstvo oplývalo svetlom, krásou, hojnosťou. V uliciach hlavného mesta florentskí obchodníci ponúkali svoje nádherné hodvábne výrobky. Predávali sa dokonca aj letáky a knihy – uhorskí remeselníci si zaobstarali niekoľko nových Gutenbergových tlačiarenských lisov, skôr než Holanďania, Flámi alebo Angličania vlastnili čo i len jediný stroj. Vedci pred parlamentom prezentovali najnovšie objavy, zatiaľ čo Korvínova knižnica zhromažďovala všetky vedecké poznatky západného sveta od „základov až po vrchol vied… v knižniciach a regáloch… označených podľa vednej oblasti a disciplíny". Uchovávala vzácne a staroveké texty viazané v koži, hodvábe aj pestrom zamate. Niektoré zväzky mali strieborné pracky, iné sa zatvárali malou medenou platničkou. Knižnica zaberala dve miestnosti s klenutými stropmi a bola druhá najväčšia po knižnici vo Vatikáne.

Keď kráľ Matej potreboval poradiť, ktoré zväzky Cicera má zakúpiť, vyhľadal biskupa Bátoriho, ktorý študoval vo Florencii a sám vlastnil závideniahodnú zbierku kníh. Keď Matejova impozantná Čierna armáda vyrazila dobyť ďalšie územia, na jej čele cválal veliteľ Bátori. Predkovia Alžbety Bátoriovej boli na slávnom uhorskom kráľovskom dvore prítomní všade: pôsobili ako klerici a pohárnici, generáli a kráľovskí miestodržitelia.

Po smrti veľkého kráľa Mateja Korvína sa nad dvorom rozprestrel tieň. Ozajstná skúška však čakala uhorské impérium až v lete 1526, keď sa prvýkrát vrátili poslovia. Uhri už dlho obchodovali a spolunažívali s Turkami. Teraz však mala Osmanská ríša na juhu nového mladého sultána Sülejmana Veľkolepého. Ten začal postupovať na sever, najskôr obsadil Belehrad, potom Petrovaradin, Ilok a Osijek a dostal sa až južne od Budína. Sály s klenutými stropmi sa vyprázdnili a väčšina šľachticov a biskupov – vrátane Alžbetinho starého otca, strýka, bratrancov a susedov – vyrazila spolu s novým kráľom čeliť útočníkom.

Mnohých z nich vtedy videli naposledy. Na konci augusta sa dvadsaťročný kráľ Ľudovít II. stretol s výraznou presilou osmanských vojsk na bojisku pri Moháči. Za deväťdesiat minút zahynulo štrnásťtisíc Uhrov. Počas ústupu do kopcov sa mladý kráľ zošmykol z koňa do rozvodneného potoka a pod váhou svojej zbroje sa utopil. Osmanský sultán nariadil, že nebude brať žiadnych zajatcov. Zo svojho stanu cez prívalový lejak sledoval popravy dvetisíc preživších vrátane väčšiny uhorskej elity.

Krátko nato bolo hlavné mesto, ktoré kedysi súperilo s Parížom, Neapolom a Prahou, podpálené. Dokonca ani hradná knižnica neunikla plieneniu – útočníci rozlámali medené spony na knihách v hodvábnych obaloch a odviezli si mnohé vzácne a cenné zväzky. Preživší sa len zmätene rozhliadali a nemohli uveriť, ako náhle ich svetlo zhaslo.

Uhorsko zo dňa na deň stratilo svoj status európskej veľmoci. Bitka bola tiež zlomovým bodom pre zvyšok kontinentu, ktorý bol nasledujúcich stopäťdesiat rokov priam posadnutý bojom proti hrozbe v podobe nevercov. Hrôza a strach prenikli do najvyberanejších salónov aj najskromnejších hostincov v Európe. Keď Turci tiahli na sever k Dunaju a obliehali Viedeň, ľudia spievali o sultánovom postupe:

Čoskoro z Uhorska odíde,
za úsvitu do Rakúska príde,
Bavorsko na dosah ruky je,
ďalšiu a ďalšiu krajinu dobije,
čo nevidieť je azda pri Rýne.

Obyvatelia sa príchodu Turkov báli oprávnene. Nebolo to len pre to, čo by urobili neozbrojeným roľníkom alebo ich bezbranným ženám, ale aj deťom. Dobové letáky a plagáty zobrazovali vojnové zverstvá Turkov (niektoré skutočné, väčšinou vymyslené) naozaj

do detailov a v plnej hrôze. Jeden takýto leták opisoval, čo „turecký tyran“ urobil kresťanským nemluvňatám:

> Rozrezali deti na dve časti,
> roztrhli ich a napichli
> na hrot zašpicateného kola.

Každú bitku sultánových armád zaznamenávali prvotné noviny tej doby, ručne písané talianske *avvisi* a nemecké *Zeitungen*, a každý pohyb vojsk starostlivo sledovali všetci od Mediciovcov po kardinála Richelieua. Napokon sa do konfliktu zapojili aj také vzdialené kráľovstvá ako Anglicko. Alžbeta I. nariadila svojim ľuďom, aby sa trikrát týždenne modlili za Uhorsko, „ktoré bolo dlho najsilnejšou baštou kresťanstva“. K idealistom a dobrodruhom, ktorí sa ponáhľali na front, aby sa zapojili do boja, patrili napríklad básnik sir Philip Sidney, ktorý slúžil ako vojnový reportér, a John Smith známy z príbehu o Pocahontas, ktorý bojoval ako žoldnier.

Pre Uhorsko bola zdrvujúca porážka pri Moháči v roku 1526 psychickou traumou, z ktorej sa národ nikdy úplne nezotavil. Jej výročie si Maďarsko dodnes pripomína kladením vencov pri pamätníkoch a smútočnými komentármi v novinách. Maďari majú dokonca idióm *Több is veszett Mohácsnál*, čo vo voľnom preklade znamená „pri Moháči sme stratili ešte viac“. Má ísť o akúsi temnú útechu, že žiadna smrť a utrpenie, či už počas revolúcií, svetových vojen alebo vplyvom komunistických diktátorov, sa nemôžu ani zďaleka vyrovnať stratám tejto jednej bitky.

. . .

Po strate hlavného mesta a okupácii centrálnych území sa Uhorsko ponorilo do chaosu. Kráľ Ľudovít II. zomrel, skôr než stihol splodiť potomkov, takže po ňom neostal žiadny dedič, okolo ktorého by

sa dalo zjednotiť. Namiesto toho sa o korunu usilovali hneď dvaja uchádzači: jeho švagor a jeho najvyšší preživší generál.

Švagor Ferdinand bol cudzinec, narodil sa v Kastílii a nevedel ani slovo po maďarsky. Bol však zároveň mladším bratom cisára Svätej ríše rímskej. Obaja patrili k Habsburgovcom, k rodu, ktorý ovládal Rakúsko a Nemecko, ale aj Španielsko a jeho koloniálne územia, Holandsko a Neapolské kráľovstvo. Bohaté Uhorsko by bolo skvelým prírastkom k tejto rozsiahlej ríši.

Druhým uchádzačom bol Ján Zápoľský, rodák z Uhorska a bývalý veliteľ východnej oblasti známej ako Sedmohradsko. Toto drsné a divoké územie so zasneženými vrcholkami Karpát a hustými pralesmi sa výrazne líšilo od poľnohospodárskych nížin zvyšku Uhorska a každému cudzincovi by sa tak dobývalo veľmi ťažko.

V dvoch mestách vzdialených stovky kilometrov si dva súperiace parlamenty takmer simultánne zvolili a korunovali svojho kráľa a Uhri sa tak odrazu museli rozhodnúť, ktorej moci sa boja viac. Mnohí podporili kráľa Ferdinanda, pretože v mocných Habsburgovcoch videli svoju najlepšiu šancu na pomstu Turkom. Iní sa však tohto cudzieho kráľa a jeho žoldnierskych armád skôr obávali. Kráľ Ján bol aspoň rodák z Uhorska so skutočnými skúsenosťami z bojiska. Rodiny sa hádali a úrodné polia horeli. Potom vypukla občianska vojna.

Rodina Bátoriovcov mala viac šťastia ako väčšina ostatných. Mnohé staré rody vyhynuli pri Moháči, keď v ten istý deň stratili otca aj syna alebo dediča a náhradníka. Starý otec a prastrýko Alžbety Bátoriovej boli v ten deň veliteľmi na bojisku, no nejako sa im podarilo prežiť a, čo je ešte zázračnejšie, aj uniknúť. Takmer okamžite sa pridali na stranu habsburského kráľa Ferdinanda. Na odplatu dostali obaja lukratívne pozície na jeho dvore vo Viedni. Starý otec Alžbety Bátoriovej sa dokonca stal správcom pokladnice.

Rodina Bátoriovcov však bola veľká a rozvetvená. Alžbetin dedko a prastrýko patrili k západnej vetve rodiny so základňou vo Veľkej

dunajskej kotline, konkrétne v mokradiach Ecsédu, ktoré boli väčšie ako celé územie dnešnej Bratislavy. Alžbeta vyrastala práve tam, obklopená plytkými a zradnými vodami v jednom z „vodných hradov" tých čias. Išlo o komplex postavený na prepracovanom systéme plošín a mostov, ktorého kamenné múry stáli na pilieroch zatlčených do močiarnej pôdy. Existovala však ešte staršia vetva rodiny, ktorá sídlila vysoko v sedmohradských horách v rodovom hrade Somlyó. Títo východní Bátoriovci podporovali svojho sedmohradského šľachtica, kráľa Jána Zápoľského, a získali tiež významné postavenie na jeho dvore. To znamenalo, že pri každom stretnutí medzi súperiacimi kráľmi sa jeden Bátori postavil proti druhému.

Niekedy sa dokonca ocitli v konflikte aj blízki príbuzní. V jednom prípade sa otec Alžbety Bátoriovej ocitol v obliehaní svojho staršieho brata. Nebolo to však také dramatické, ako by sa mohlo zdať. Kým niektorí Bátoriovci boli horlivými stúpencami jedného alebo druhého kráľa, väčšina pristupovala k občianskej vojne strategicky. Alžbetin otec a strýko uzavreli spolu s ďalšími aristokratickými rodinami tajnú dohodu, ktorej cieľom bolo súperiacich kráľov úplne obísť. Dohodli sa, že ak by stúpenci kráľa Jána Zápoľského

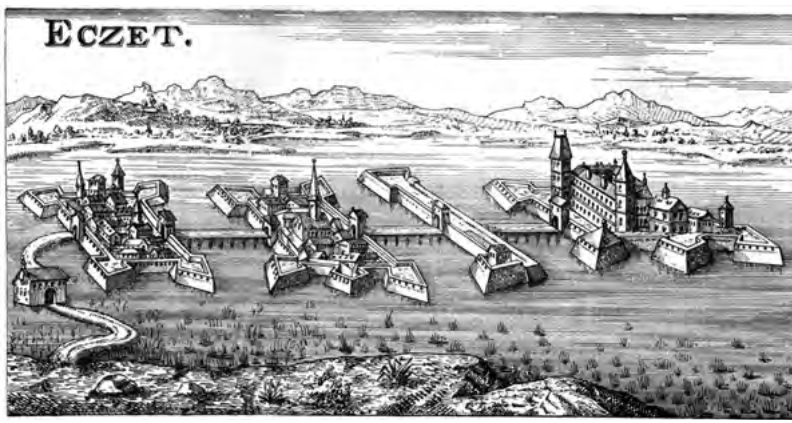

Rytina zo sedemnásteho storočia znázorňujúca komplex vodného hradu v Ecséde.

prišli o svoje pozemky, stúpenci kráľa Ferdinanda im ich vrátia a naopak. Keď jeden Bátori zaútočil na druhého, ich pozemky síce formálne prešli do iných rúk, ale vždy zostali v rodine.

Ďalším príkladom vzájomného obliehania Bátoriovcov bola Alžbetina teta Klára, odvážna, ba až tvrdohlavá žena, ktorá mala rada červenú farbu: jej šperky boli vykladané rubínmi, karneolmi, spinelmi a všetkými možnými druhmi červených drahokamov. Klára pochádzala z ecsédskej vetvy a bola jediná dcéra v rodine samých chlapcov. Jej otec a väčšina jej bratov zastávali významné pozície na habsburskom dvore. Nakoniec sa však vydala za prominentného stúpenca kráľa Jána a žila v inom „vodnom hrade", šesťuholníkovej pevnosti v talianskom štýle, ktorá stála uprostred sedmohradského močiara.

Keď kráľ Ján Zápoľský zomrel, Habsburgovci prešli do ofenzívy a napadli územia jeho stúpencov. Klára, ktorá bola v tom čase čerstvou vdovou s dvoma malými dcérami, mohla cisárske vojská pokojne privítať, keďže medzi veliteľmi boli aj jej bratia a bratranci. Ako oddaná nasledovníčka zosnulého kráľa však bola ochotná riskovať svoje bohatstvo a dedičstvo svojich dcér a pridala sa k odboju. V bojoch, ktoré nasledovali, ju zajali, oddelili od jej dievčat a uväznili v odľahlej gotickej veži. Cisárska armáda zabavila Klárin močiarny hrad a zvyšok jej pozemkov. Napriek vzbure však bola stále členkou rodu Bátoriovcov, a preto ju napokon prepustili do opatery jedného z jej bratov, ktorý podporoval Habsburgovcov a ktorý jej neskôr väčšinu majetku vrátil.

Občianska vojna pokračovala pod vedením kráľových dedičov a to, čo zostalo z uhorského kráľovstva, sa formálne rozdelilo na cisárske Kráľovské Uhorsko na západe a Sedmohradské kniežatstvo na východe. Rod Bátoriovcov sa rozprestieral na oboch stranách tejto hranice, hromadil pozemky a tituly a jeho členovia boli generálmi, kráľovskými sudcami, grófmi a kniežatami. Dokonca zastávali rôzne funkcie aj mimo uhorských území: jeden z Bátoriovcov

sa stal katolíckym kardinálom v Ríme, iný zase poľským kráľom a litovským veľkovojvodom.

A Alžbeta Bátoriová bola s nimi všetkými rodinne spriaznená. Alžbetina matka aj otec dostali do vienka meno Bátori. Jej otec pochádzal zo západnej ecsédskej vetvy, ktorá podporovala Habsburgovcov, zatiaľ čo jej matka bola z východnej somlyóovskej vetvy Bátoriovcov. Táto skutočnosť viedla k obvineniam z incestu, ale dve vetvy starobylého rodu boli od seba vzdialené vyše tristo kilometrov a viac než dvesto rokov. Alžbetini rodičia boli bratranec a sesternica zo šiesteho kolena. Pre porovnanie, zakladatelia Spojených štátov amerických John Adams a Thomas Jefferson sa oženili so svojimi sesternicami z tretieho kolena a anglická kráľovná Alžbeta II. a princ Philip boli ešte bližší príbuzní, keďže boli bratranec a sesternica z druhého kolena. Rod Habsburgovcov trpel práve vďaka častým sobášom medzi priamymi bratrancami a sesternicami epilepsiou, šialenstvom a výraznými deformáciami čeľuste.

Alžbeta Bátoriová bola akéhokoľvek podobného dedičstva ušetrená, hoci zdedila zamotanú sieť rodinných spojenectiev. Narodila sa jednu generáciu po Moháči a bola príbuznou ako najdôveryhodnejších poradcov Habsburgovcov, tak aj ich najväčších nepriateľov. Alžbeta poznala svoju vlasť aj svoju rodinu len v rozštiepenej podobe. Jej Uhorsko nebolo žiarivou hviezdou, ale ubúdajúcim polmesiacom, ktorému vyrezali stred.

. . .

Na začiatku roka 1604 bolo panstvo Alžbetinho manžela, na ktorom obaja pobývali, súčasťou západného Kráľovského Uhorska a bolo teda stále pevne pod kontrolou Habsburgovcov. Podriadenie sa cisárskej vláde malo región ochrániť pred ďalšími vpádmi Osmanov. Desaťročie predtým však Turci spustili nové ťaženie s cieľom preniknúť do západnej Európy.

František Nádašdy sa ich väčšinu toho času snažil odraziť a zahnať späť. Turci vyjadrili svoj neochotný rešpekt voči jeho úsiliu tým, že mu dali prezývku Čierny bej. „Čierny" odkazovalo na Františkovu hustú tmavú hrivu a bradu a „bej" bolo ich čestné oslovenie pre vládcu; v slovenčine by to bolo niečo ako „Čierny pán". Turecký vojaci si ho však zároveň vybrali ako terč svojich čoraz trúfalejších nájazdov. Kým František bojoval za oslobodenie bývalého hlavného mesta Budína, Turci obliehali tri z jeho hradov, podpálili osemsto dedín a na odplatu zotročili desaťtisíc miestnych obyvateľov.

Akákoľvek nádej Alžbety Bátoriovej, že tento nový rok bude lepší ako ten predchádzajúci, sa čoskoro rozplynula. Slávny Čierny bej, Alžbetin František, ktorý mal vždy také šťastie, bol teraz príliš slabý aj na to, aby vstal z postele. Napriek horlivým modlitbám farára, manželky a troch preživších detí bol František presvedčený, že Boh ho už volá k sebe.

Majetky Čierneho beja tvorili tretinu Kráľovského Uhorska, pričom väčšina jeho panstiev sa nachádzala vo zvlnenej krajine, ktorá leží na dnešnom rakúsko-maďarskom pohraničí. Vzdialení príbuzní by si isto nárokovali jeho pozemky, susedia by sa snažili zabrať čo najviac jeho území. Turci by sa určite čoskoro vrátili.

Kedykoľvek zomrel jeden z mnohých Alžbetiných strýkov, jeho majetky rýchlo a bez prieťahov pohltili ostatní jej Bátoriovskí strýkovia. František však nemal žiadnych súrodencov, ktorí by mohli prevziať kontrolu nad majetkami Nádašdyovcov. Nemal žiadnych dospelých synov ani zaťov, ktorí by boli pripravení brániť jeho územia. Namiesto toho po sebe zanechal dve slobodné dcéry Annu a Katarínu a päťročného syna Pavla. Všetko záviselo od jeho manželky.

Večer 3. januára 1604, keď František cítil, že mu dochádzajú sily, Alžbeta zavolala sekretára, aby mu jej manžel mohol nadiktovať svoje posledné listy. Nasledujúce ráno zomrel.

DRUHÁ KAPITOLA

Prvá stopa

Františkov prvý list bol rozlúčkou so susedom, mladým šľachticom Baťánom, ktorého prosil: „Uisti sa, že po mojej smrti bude o moju úbohú ovdovenú manželku a osirené deti postarané a že budú v bezpečí.“ Vyjadril mu tiež vďaku za dlhoročné „spojenectvo a bratské priateľstvo“ medzi ich rodinami – Baťánov nebohý otec bol jedným z Františkových najlepších priateľov. Obaja muži mnohokrát vyhnali Turkov zo svojich susediacich panstiev a dokonca mali spoločné mestské sídlo vo Viedni.

Druhý list bol akousi poistnou stratégiou. František Nádašdy sa väčšinu detstva hrával s habsburgovskými arcivojvodami. Na ich dvore získal rôzne vyznamenania: bol cisárskym nosičom rakvy, najvyšším stajníkom a rytierom Zlatej ostrohy. V čase svojej smrti zastával titul župana dvoch ľudnatých stolíc Kráľovského Uhorska, a preto sa zúčastňoval zasadaní hornej komory parlamentu a zodpovedal za uplatňovanie habsburgovských zákonov, výber ich daní a pokút, vedenie miestnych súdov a milícií a zabezpečovanie obrany regiónu.

Ani on si však nemohol byť istý, či sa mu za jeho oddanosť Habsburgovci oplatia rovnako, a tak napísal Jurajovi Turzovi,

nádejnému mladému šľachticovi, ktorý bojoval po Františkovom boku v niekoľkých ťaženiach. Veľmi dobre vedel o Turzových vysokých ambíciách, a preto mu zalichotil tým, že ho označil za jedného z „najdôveryhodnejších šľachticov a príbuzných". Požiadal ho, aby bol pre jeho „úbohé siroty poručníkom, strážcom a ochrancom" na habsburgovskom dvore. Baťán mal poskytnúť podporu doma a František dúfal, že Turzo sa bude za jeho deti prihovárať priamo v srdci Svätej ríše rímskej. Pavol Nádašdy sa mal onedlho predstaviť na cisárskom dvore spolu s Turzovým synom a František dúfal, že by z nich mohli byť skôr spojenci než rivali.

Už niekoľko hodín po manželovej smrti Alžbeta diktovala svoje vlastné listy. Prvý, o ktorom vieme, adresovala nemeckému obchodníkovi na habsburgovskom dvore vo Viedni. „Len sám dobrotivý Boh vie, akú bolesť teraz prežíva moje srdce pre smrť môjho milovaného manžela, ktorého si Všemohúci dnes v noci povolal," smútila. Potom sa vrátila k svojmu zvyčajnému ráznemu a autoritatívnemu štýlu, ktorý bol v takom rozpore s kvetnatými a rozvláčnymi listami aristokratiek (a aristokratov!) jej doby: „A teraz k tomu, čo všetko budem potrebovať na jeho pohreb."

Hoci vojna s Turkami zúrila ďalej, svet musel veriť, že rodina Nádašdyovcov a spolu s ňou aj rodina Bátoriovcov je neotrasiteľná a imúnna voči nedostatkom a útrapám tých čias. Chystal sa teda niekoľko dní trvajúci pohreb a šesťdesiatpäťkilometrový pochod snehom do Františkovej rodinnej krypty. To všetko by sa nezaobišlo bez vína a mäsa pre tisíce hostí a sena pre stovky ich koní. Čerstvá vdova nesmela dať najavo, že by ju takéto výdavky akokoľvek zaboleli.

Musela si však na to požičať. Hoci Alžbeta vlastnila priehrštia šperkov a rozľahlé pozemky, v tej chvíli nemala prakticky žiadnu hotovosť. František bol úspešný generál, získaval pre Habsburgovcov nové územia a majetky, ale už takmer desaťročie nedostal sľúbený plat. Dlžná suma jeho nevyplateného žoldu sa vyšplhala

na 17 000 zlatých florénov, čo je dnešných zhruba 4,5 milióna eur. Alžbeta ako dôveryhodná zákazníčka však mohla nakupovať na dlh. Obchodníci jej poslali všetko, o čo žiadala; celkovo išlo o tovar v hodnote 465 toliarov a pár fenigov, čo je ekvivalentom dnešných zhruba 10 500 eur.

Následne vyslala svojich zástupcov na cisársky dvor so žiadosťou, aby jej päťročného syna Pavla vymenovali za politického nástupcu jeho otca. Ak by jej žiadosti vyhoveli, stala by sa regentkou. Prečo nie? V dôsledku bitky pri Moháči, v ktorej zahynulo toľko mužov a mnohí ďalší boli na dlhých vojenských ťaženiach, sa ženy museli chopiť rôznych nových úloh – stali sa farmárkami, obchodníčkami, kníhtlačiarkami a občas dokonca aj vojačkami.

Počas obliehania Jágra v roku 1552 pomohli ženy nesúrodej skupine dvetisícpäťsto mužov odraziť tridsaťtisícovú osmanskú armádu. Zapálili všetko, čo im prišlo pod ruku – olej, masť alebo hnoj –, a vytrvalo tým ohadzovali útočníkov, ktorí sa pokúšali vyliezť na hradby. V inej, menšej potýčke jedna žena jediným šmahom kosou sťala dvoch nepriateľských vojakov. Počas ďalšej bitky, keď mala Alžbeta asi šesť rokov, si ženy obliekli brnenie a vyrazili do boja po boku svojich manželov. Počas dospievania teda vídala a počúvala príbehy o ich odvahe, ktoré sa ospevovali v tlači aj v piesňach.

Alžbeta sa o nič takéto odvážne pokúšať nemienila. Ženy a vdovy po celom Uhorsku bežne dohliadali na rodinné panstvá a majetky. Ona sama to robila celé posledné desaťročie, kým bol František na fronte. Dohliadala na žatvu, chov hospodárskych zvierat, platila účty, riešila opravy ciest a zdravotnú starostlivosť pre svojich dvoranov a poddaných a zhromažďovala miestne milície, aby odháňali Turkov. Keby nadobudla ešte väčšiu politickú moc a mohla by sa zúčastňovať zasadaní snemu, vyberať dane a zavádzať nové zákony, vydala by sa tak po stopách svojej matky a svokry, ktoré po smrti manželov zastávali úrad županky, kým ich synovia nenadobudli plnoletosť.

Napriek tomu nebola Alžbetina pozícia zďaleka taká istá. Súhlasili by ostatní šľachtici v regióne s tým, že im bude vládnuť žena? Osobitne v čase vojny? Možno nebudú veriť, že by to smútiaca vdova s troma malými deťmi mohla všetko zvládnuť: spravovať svoje vlastné panstvá, vynucovať dodržiavanie práva, zvolávať súdne pojednávania a dozerať na obranu *všetkých* ich území.

Čoskoro sa nádvorie hradu zaplnilo ľuďmi, ktorí s vážnymi tvárami prechádzali okolo vyvýšeného katafalku za strážnou vežou, na ktorom ležalo Františkovo telo. Úctu mu prišli vzdať vojenskí hodnostári, celé jazdecké jednotky aj obyčajní vojaci. Potom dorazila aj miestna šľachta a Alžbetini aristokratickí priatelia a blízki. Niektorí prišli smútiť, iní len zvedavo civieť. Mnohí ďalší si prišli jednoducho obzrieť a zhodnotiť čerstvú vdovu.

Pre Alžbetu bolo len otázkou času, kto vystúpi z tieňa a zaútočí ako prvý.

. . .

Nemáme žiadne záznamy o tom, ako Alžbeta reagovala, keď na Františkovom pohrebe počúvala smútočnú omšu, no musela byť prinajmenšom znepokojená alebo nahnevaná. Nemusela sa totiž báť len Turkov alebo chamtivých šľachticov: oveľa väčšiu starosť jej robilo duchovenstvo, ktoré sa ju snažilo utešiť. Kňaz karhal jej hostí za ich „pochybenia“ vo viere a urážal pamiatku jej manžela tým, že opisoval Františka spôsobom, v ktorom Alžbeta svojho manžela takmer nespoznávala.

František bol ako mnohí muži tej doby stelesnením protikladov. Napriek dlhým obdobiam neprítomnosti prejavoval o svoje deti aj manželku úprimný záujem. Pravidelne sa staral o zdravie svojich potomkov a odmietal dôležité pozvania, aby mohol opatrovať Alžbetu, keď ochorela. Po nedávnej smrti ich syna Andreja sa nebojácny generál v liste jednému svojmu priateľovi zosypal. Zároveň

bol však sám svedkom aj páchateľom nepredstaviteľného násilia. Ubodal, rozsekal a zoťal nespočetné množstvo nepriateľských vojakov, v záchvate pomsty raz nabodol na kôl troch osmanských dôstojníkov. Tieto násilné historky sa, pravdaže, do jeho pohrebného chválospevu nedostali. Alžbeta by skôr očakávala, že sa bude pripomínať prinajmenšom Františkova oddaná služba Habsburgovcom či jeho udatnosť na bojovom poli. Úplne sa však opomenula aj Františkova láska k rodine. Namiesto toho sa kládol dôraz výlučne na vieru: z Čierneho beja tak ostal len „dobrý duchovný bojovník", ktorého úspechy spočívali predovšetkým v tom, že „jedol a pil s mierou" a najmä „netrpel neduhom hrubého jazyka".

Práve nadávanie bolo totiž hriechom, ktorým bol kňaz Štefan Maďari v poslednom čase posadnutý najviac. Mesiac pred Františkovou smrťou zvolal Maďari na panstve Nádašdyovcov cirkevnú radu. Mráz štípal až do špiku kostí, pre vojnu nebolo dosť jedla, medzi obyvateľstvom zúril mor a mnohí poddaní prišli pri tureckých nájazdoch o svoje domovy. Dnes by sme možno čakali, že cirkev ponúkne v takejto situácii humanitárnu pomoc – napríklad zriadi dočasné útulky alebo vyzbiera a rozdistribuuje potraviny. Tieto praktické riešenia však ostali na pleciach svetských autorít. Pastor Maďari a cirkevná rada sa namiesto toho rozhodli, že ustanovia mastné pokuty za nadávanie. Každý duchovný, ktorého v sobotu, v nedeľu alebo počas vybraných sviatočných období pristihnú pri tom, ako hreší, mal byť potrestaný (nadávanie v utorok uprostred leta bolo zrejme stále prijateľné). Pokuta bola vo výške troch zlatých florénov, čo bol trojnásobok ceny jedného teľaťa a ekvivalent 20 percent ročného platu väčšiny ľudí.

Alžbeta bola s Maďariho výstrednosťami veľmi dobre oboznámená. Než sa stal cirkevným hodnostárom, bol totiž ich rodinným pastorom a predtým Františkovým vojenským kaplánom. Možno k nemu dokonca prechovávala isté sympatie: pedantný kňaz bol, rovnako ako mnohí iní, traumatizovaný dlhou vojnou s Turkami.

Počas duchovnej služby vo vojenských táboroch videl tie najstrašnejšie zranenia a masové vraždenie. Lamentoval, že raz mal pochovať toľko mŕtvych, že „po poliach a v riekach tiekla krv".

Ešte zmätenejší bol pastor Maďari z toho, že turecký vojaci, s ktorými sa stretol, boli oveľa disciplinovanejší, striedmejší a ľudskejší než európski vojaci, ktorých vyslali brániť kresťanský svet. Kým väčšina Európy si myslela, že Uhorsko koná Božie dielo tým, že bojuje s nevercami, Maďari si tým už nebol taký istý. Vo svojich kázňach hovoril o tom, že Turci nie sú diabli, ale zástupcovia samotného Boha, ktorý ich zoslal, aby potrestali obyvateľov Uhorska za ich nemravnosť. Jeho tresty za nadávky tak boli úvodnou salvou križiackej výpravy za záchranu ich duší.

. . .

Úsilie pastora Maďariho bolo len jednou časťou širšieho boja za spásu, jedným z mnohých spôsobov, ako ju dosiahnuť.

Na začiatku šestnásteho storočia katolícka cirkev sprevádzala Európanov od kolísky až po hrob – krst, každotýždenné omše, posledné pomazanie. Keď človek zomrel, jeho rodina sa často snažila zaistiť mu vstup do neba tým, že zaplatila cirkvi za zádušné omše v jeho mene a poskytla jej aj nemalé dary. Potom však kňaz Martin Luther, profesor na nemeckej univerzite vo Wittenbergu, začal kázať o tom, že spása sa nedá kúpiť alebo predať. Jeho volanie po reforme by možno rezonovalo len medzi náboženskými učencami a úradníkmi, keby nebolo Gutenbergových nových tlačiarenských lisov, ktoré z Luthera spravili literárnu hviezdu. V polovici storočia už jeho najoddanejší stúpenci drancovali katolícke kostoly, rozbíjali sochy Panny Márie a zatierali nástenné maľby katedrál bielou farbou.

Uhorsko sa Lutherovým myšlienkam spočiatku rázne bránilo. Jeho stúpencov upaľovali na hraniciach ako kacírov. Porážka pri Moháči sa však napokon začala vnímať ako dôkaz, že Luther kázal

pravdu: katolícky arcibiskup viedol uhorské sily do boja v zlatom brnení a s krížom v ruke, a predsa ich neverci porazili. Boh sa od nich musel odvrátiť, znechutený korupciou v katolíckej cirkvi.

Kňazi sa snažili vzdorovať novému *contagium hoc Lutheranorum*, ktorý postihoval ich farníkov. V jednom uhorskom meste sa sťažovali biskupovi, že po vypočutí Lutherovho posolstva „je tu teraz mnoho takých, ktorých svrbia uši". Títo nakazení farníci potom „zvádzali" a „kazili" ostatných a šírili kacírsky „mor" blízko aj ďaleko. Protestantizmus sa v uhorských končinách začal rýchlo presadzovať.

Kľúčovým hráčom tohto procesu, ktorý sa stal čoskoro známym ako reformácia, boli šľachtičné. Nemecké a francúzske grófky a vojvodkyne, ako aj francúzska princezná a dve kráľovné Navarry poskytovali protestantským kňazom útočisko, financovali ich náboženské traktáty a šírili ich myšlienky medzi svojimi poddanými. Aristokratky po celej Európe riskovali svoju povesť aj život. Ženy z rodu Bátoriovcov boli vedúcimi predstaviteľkami tohto hnutia v Uhorsku. Alžbetina nebojácna teta Klára v záchvate ničenia starých idolov vyhnala z manželovho panstva františkánskych mníchov. Alžbetina impozantná matka Anna ako zastupujúca županka zvolala jedno z prvých protestantských zhromaždení v kráľovstve. Pre Alžbetinho otca boli prejavy mladej vdovy také presvedčivé, že sa rozkmotril so svojou katolíckou rodinou, aby sa mohol stať jej ďalším manželom.

Tieto vedúce ženské osobnosti nemali odkiaľ vedieť, či sa rodiaca sa reformácia udrží, alebo katolícka cirkev hnutie potlačí rovnako ako mnohé iné predtým. V čase, keď teta Klára zatvorila kláštor a Alžbetina matka zvolala zhromaždenie, mnohé iné protestantské ženy z vyšších vrstiev zatýkali a popravovali. Dve urodzené dámy, švagriné z rodu von Beckum, upálili na hranici na námestí jedného holandského mesta a Anne Askewovú pred upálením aj brutálne mučili v londýnskom Toweri.

Katolícka cirkev sa rýchlo preskupila a rozpútala protireformáciu. V Uhorsku však ostala len hŕstka duchovných, ktorí by mohli viesť toto úsilie. Väčšina katolíckeho vedenia zahynula pri Moháči. Vďaka tomu sa tu protestantizmus presadil oveľa ľahšie. Niektorí historici odhadujú, že kým sa Alžbeta narodila, konvertovalo až 80 alebo 90 percent obyvateľstva. „Sme oslobodení od všetkých ľudských tradícií (ktoré sa nezakladajú na Písme), obradov a nariadení biskupov, ktoré slúžia na zavádzanie duší." Čo presne však znamenalo byť protestantom?

Martin Luther chcel, aby sa kňazi mohli sobášiť a aby bola Biblia najvyššou autoritou v teologických otázkach, no nevidel dôvod, prečo by sa mali zrušiť všetky katolícke tradície a zvyky. Chcel napríklad zrušiť prehnane zdobené kňazské rúcha, no nechcel, aby sa duchovní úplne vzdali liturgických odevov. Niektorí jeho nasledovníci však zaujímali extrémnejšie postoje. Jeden kňaz nielenže nahradil oltár obyčajným dreveným stolom, ale navyše svojich kolegov pobúril tým, že začal „nosiť svoj všedný odev a vykonával svätú bohoslužbu v ňom".

Niektorí sa obávali, že by reformy mohli zájsť priďaleko, zatiaľ čo iní boli toho názoru, že stále nezašli dosť ďaleko. Ak sa mohli bohoslužby celebrovať kňazom v obyčajných šatách a pri kuchynskom stole, nemohli by ľudia začať ignorovať zaužívané zvyklosti aj pri sobášoch a pohreboch? Nemohli by ženy – ako Alžbetina matka – hrať v tejto novej cirkvi väčšiu rolu? Tí najliberálnejší reformátori nevideli žiadny dôvod, prečo by to tak nemohlo byť. Rituály sa radikálne zjednodušili a niektoré farnosti začali umožňovať ženám v núdzových prípadoch vykonávať krsty a pohreby; niektoré dokonca vysvätili ženy za kazateľky.

Ako však protestanti o všetkom diskutovali, od toho, čo by mali nosiť, až po to, ako by sa mali modliť, začali sa rozdeľovať na frakcie. Vznikli menšie odnože, napríklad anabaptisti, predchodcovia dnešných Amišov. Predovšetkým však vznikli dve hlavné protestantské vetvy: luteranizmus, pôvodom z Nemecka, založený

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy ***Krvavá grófka*.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.